

آموزش جغرافیا،

وظیفه‌ای همگانی برای متخصصان جغرافیا

از گذشته‌های دور

نیازهای آموزش آنان و تسلط بر مباحث کتب درسی و آگاهی از برنامه‌های آموزش جغرافیای کشور است. یعنی وظیفه‌ای فردی که خود مدرسان باید در صدد رفع آن برآیند.

رفع نیازهای فوق تاحدودی برعهده وزارت آموزش و پرورش و تا حدودی در برنامه‌های آموزشی و درسی تدوین شده در کمیته‌های برنامه‌ریزی درسی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری است. یعنی چند واحد درسی از جمله «آشنایی با روش‌ها و فنون آموزش جغرافیا» و «آشنایی با برنامه درسی جغرافیای متوسطه» را باید در جدول دروس گرایش‌های مختلف جغرافیای دانشگاه‌های کشور - ولو به شکل دروس انتخابی - گنجانند و برای فرهیختگانی که این دروس را گذرانده‌اند اولویت‌های استخدامی در وزارت آموزش و پرورش در نظر گرفت، چرا که استخدام افرادی که با مباحث آموزش جغرافیای وزارت آموزش و پرورش آشنایی دارند بسیار توجیه‌پذیرتر و کم‌هزینه‌تر و پربازده‌تر است تا استفاده از افرادی که فقط مباحث تخصصی رشته خود را آموخته‌اند.

از دیگر راه‌های رفع نقص مهارتی در آموزش جغرافیا توسط مدرسان، آموزش مداوم آن‌ها از طرق شناخته شده‌ای هم‌چون انتشار فصلنامه رشد آموزش جغرافیا و دیگر گاهنامه‌هایی است که توسط انجمن‌ها و گروه‌های آموزشی جغرافیای کشور منتشر می‌شوند. این امر لزوم تقویت این مجلات و گاهنامه‌ها را آشکارتر می‌سازد و مسئولیت دست‌اندرکاران این مجلات را در انتخاب مباحث مطرح شده در این نشریات و برنامه‌ریزی برای آینده مشخص‌تر می‌کند.

کم‌رنگ نمودن یا نادیده گرفتن مباحث آموزش جغرافیا از سوی انجمن‌های علمی رشته‌های مختلف جغرافیا، (مثل انجمن جغرافیایی ایران، انجمن ژئوپلتیک ایران، انجمن ژئومورفولوژی ایران و انجمن سنجش از دور ایران و...) موجب نادیده گرفتن بخش بسیار مفید و کاربردی این علوم جغرافیایی و ارتباط آن‌ها با نیازهای جامعه می‌شود. انجمن‌های مذکور باید کمیته‌های فعالی در ارتباط با آموزش و کاربرد علوم مذکور در جامعه داشته باشند که یک بخش قوی آن گنجاندن مباحث علم مورد بحث در برنامه‌های آموزش همگانی و رسمی کشور و پایش چگونگی آموزش این علوم باشد.

کوششی همه‌جانبه، از سوی مدرسان جغرافیا، وزارت آموزش و پرورش، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، دست‌اندرکاران انتشار نشریات جغرافیایی، می‌تواند به اطمینان خاطر از کارایی آموزش جغرافیا به نسل‌های آینده بیانجامد، یعنی وظیفه‌ای که همه متخصصان جغرافیا با هر رشته و گرایش در قبال آن احساس مسئولیت کرده و می‌کنند.

از زمان تأسیس دارالفنون در ایران درس جغرافیا جزئی تفکیک‌ناپذیر در برنامه‌های آموزش رسمی کشور بوده و همچنان موقعیت مستحکم خود را حفظ کرده اما آموزش جغرافیا از گذشته‌های دور تاکنون وظایف بسیار متنوعی را برعهده داشته است. نگاهی به سرفصل‌های درس جغرافیای دارالفنون نشان می‌دهد که در آن هنگام شناساندن موقعیت نسبی و مطلق مکان‌های جغرافیایی و همچنین قوانین و اصول اولیه زمین در فضا، اوضاع جغرافیایی قاره‌ها و کشورها از وظایف کتب درسی جغرافیا و معلمان جغرافیا بوده و حتی بخش‌هایی در مورد ترسیم وضعیت زمین بر روی نقشه‌ها (کار توگرافی) مطرح بوده و آموزش داده می‌شده است.

نگاهی به سرفصل‌های امروزی درس جغرافیا در کتب درسی رسمی دوره راهنمایی و متوسطه نشانگر تحول موضوعات آموزشی، شیوه‌های تدریس و مطالب منتخب برای آموزش جغرافیا به نسل‌های بعدی است. اگر دیروز شناسایی کشورهای بزرگ و کوچک در برنامه‌ی درسی جایی برای خود داشت، امروزه مباحثی چون تغییرات زیست محیطی، اصول و قوانین جغرافیایی، زمین در فضا، جغرافیا و توسعه پایدار، مخاطرات طبیعی، اکوتوریسم یا گردشگری زمین، زندگی در مناطق جغرافیایی جهان امروز، جمعیت و منابع و... مطرح هستند که ورود برخی از آن‌ها به برنامه درسی جغرافیا ناشی از ضرورت زمانه، احساس نیاز جامعه به این مباحث، تجربیات برنامه‌ریزان، تقاضای سازمان‌ها و نهادهای اجتماعی مرتبط با مسایل جغرافیایی و برنامه‌های جهانی آموزش جغرافیاست.

تنوع مطالب جغرافیایی و شیوه‌های تدریس آن‌ها، خواه ناخواه وظایفی را بر دوش دبیران جغرافیا قرار می‌دهد. مدرسان کتب جغرافیای کنونی ما را فرهیختگان این علم با همه تنوعی که در رشته‌های جغرافیایی دانشگاه‌ها دارند تشکیل می‌دهند: فرهیختگان رشته‌ها و گرایش‌های جغرافیایی سیاسی، جغرافیای طبیعی (اقلیم‌شناسی، ژئومورفولوژی) برنامه‌ریزی شهری و روستایی، سنجش از دور و سیستم‌های اطلاعات جغرافیایی و به‌تازگی گردشگری زمین و پس از آن مخاطرات طبیعی (زمینی) و جغرافیای پزشکی و دیگر رشته‌هایی که در راهند...

مسلم آن‌که با وجود تنوع در رشته‌ها و گرایش‌های جغرافیا، همه‌ی فرهیختگان دارای تخصص لازم و اطلاعات کافی در همه موضوعات مطرح شده در برنامه‌ها و کتب درسی نیستند و این امر احتمال وارد شدن آسیب به آموزش جغرافیا را افزایش داده و نیاز به گذراندن دوره‌های آموزش قبل از خدمت و ضمن خدمت را برای دبیران جغرافیا افزایش می‌دهد. راه دیگر برای برطرف کردن این نقص در آموزش جغرافیا کشور مطالعه مدرسان و رفع

